

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет
Кафедра давньої та нової історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з науково-педагогічної та навчальної роботи

« 20 » _____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

	Давня історія України	
галузь знань	03 Гуманітарні науки	
спеціальність	032 Історія та археологія	
освітній рівень	перший (бакалаврський)	
освітня програма	Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм	
вид дисципліни	обов'язкова	
	Форма навчання	денна
	Навчальний рік	2021/2022
	Семестр	2
	Кількість кредитів ECTS	5
	Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
	Форма заключного контролю	екзамен

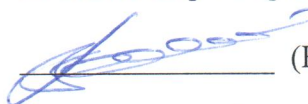
Викладач: Могильний Леонід Петрович, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри давньої та нової історії України

Пролонговано: на 2021/2022 н.р. _____ «20» 20 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 2023/2024 н.р. _____ «20» 20 р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник: Могильний Леонід Петрович, доктор історичних наук, доцент, професор кафедри давньої та нової історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри давньої
та нової історії України

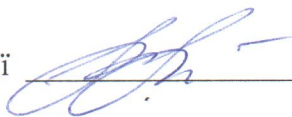
 (Колесник В.Ф.)

Протокол № 1 від «05» 08 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол від «26» 08 2021 року № 7

Голова науково-методичної комісії

 (Терес Н.В.)
(підпис)

«21» 08 2021 року

© КНУ ім. Т.Шевченка, 2021 рік
© Історичний факультет, 2021 рік
© Могильний Л.П., 2021 рік

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів системних знань про етапи і специфіку історичного розвитку на території України від часу її заселення до середини XIV ст. на основі здобутків сучасної вітчизняної та зарубіжної історіографії

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Знати:

1.1. основні етапи етногенезу та культурогенезу населення на українських землях, становлення перших держав;

1.2. політичні, економічні, соціальні, етнічні, культурні процеси і явища, що відбувалися у Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві (королівстві) і періоду залежності від Золотої Орди;

2. Вміти:

2.1. аналізувати основні проблеми історії українських земель даного періоду;

2.2. з'ясувати сутність, природу і генезис історичних явищ, їхні причинно-наслідкові зв'язки; оволодіти елементами наукового підходу до критичного осмислення джерел та документів;

3. Володіти елементарними навичками аналізу історичних джерел, встановлення причинно-наслідкових зв'язків перебігу історичних процесів на території України з найдавніших часів до середини XIV ст.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Розглядається і аналізується стан вивчення археологічних, писемних джерел з давньої історії України, що допомагають з'ясувати окремі сторінки історії нашої країни. Розгляд різноманітних теорій і концепцій щодо обставин життя племен і народів, які населяли українські землі. Проаналізовано тривалі історичні процеси поступового формування перших держав – кіммерійців, скіфів, готів, гунів, слов'ян і грецьких переселенців. Розглянуто низку соціально-економічних та соціально-політичних обставин, які призвели до створення однієї з найбільших середньовічних держав Європи – Київської Русі. Розкрито суспільні зміни 9-14 ст., що складають одну з найзагадковіших частин історії України. Зокрема, це процес створення і формування Київської держави, Галицько-Волинського князівства (королівства) та інших руських князівств.

4. Завдання (навчальні цілі) – вироблення у студентів вміння аналізувати основні етапи етногенезу та культурогенезу населення на українських землях, становлення державності; формування знань про політичні, економічні, соціальні, етнічні, культурні процеси та явища, що відбувалися у Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві XIII – середини XIV ст. на інформативному, інтерпретаційному та дискусійному рівнях; формування компаративного бачення історичного розвитку європейських й східних країн і руських земель у середньовіччі; ознайомлення із основними проблемами історії українських земель даного періоду і методологічними підходами до їхнього дослідження у вітчизняній і зарубіжній історіографії; вироблення у студентів навиків самостійної роботи із джерелами і літературою з давньої історії України та їх критичного аналізу.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Розуміння застосовуваних	лекція, семінар	Опитування	5%

	<i>способів та методів аналізу матеріалів дослідження</i>		<i>ЗМ1</i>	
1.2	<i>Знати і орієнтуватися у суспільно-політичних і соціально-економічних процесах, які відбувалися в різних регіонах України на різних історичних етапах</i>	<i>лекція, семінар</i>	<i>Робота на семінарах, контрольна робота ЗМ1</i>	<i>20%</i>
1.3	<i>Вміння аналізувати основні проблеми походження, розвитку та діяльності найдавніших етносів на теренах України</i>	<i>лекція, семінар</i>	<i>Опитування ЗМ2</i>	<i>5%</i>
1.4	<i>Вміння інтерпретувати відповідні дані і аналізувати складності для донесення суджень, які відбивають відповідні міжкультурні та міжетнічні проблеми</i>	<i>лекція, семінар</i>	<i>Робота на семінарах, контрольна робота ЗМ2</i>	<i>20%</i>
2.1	<i>Навички та вміння розробляти і виконувати тематичні дослідження, інтерпретувати дані і робити висновки</i>	<i>Самостійна робота</i>	<i>Реферати на обрані теми, участь у дискусіях ЗМ1, ЗМ2</i>	<i>10%</i>
2.2	<i>Здатність критично використовувати наукові бази даних та інші відповідні джерела інформації,</i>		<i>Екзамен, перше питання</i>	<i>15%</i>
2.3	<i>здійснювати моделювання та аналіз з метою детального вивчення і дослідження питань етнокультурної історії</i>		<i>Екзамен, друге питання</i>	<i>15%</i>
2.4	<i>Характеризувати історичні події політичного, релігійного, культурного змісту</i>		<i>Екзамен, третє питання</i>	<i>10%</i>

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4
Програмні результати навчання								
ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний період або проблему (в тому числі з краєзнавства, історико-культурного туризму та екскурсійної справи)	+	+	+	+	+			
ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності		+			+			
ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел			+		+	+	+	+

ПРН.6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії					+	+	+	+	+
ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах						+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Модульна контрольна робота ЗМ1 (тест) РН 1.1-1.2: – 4 балів / 3 бали*.
2. Модульна контрольна роботи ЗМ2 (тест) РН 2.1-2.2: – 4 балів / 3 бали.
3. Реферат ЗМ1, РН1.2: – 2 бали.
4. Есе ЗМ2, РН2.2: – 2 бали.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1, РН1.2, РН2.1 - 24 бал / 14 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2, РН1.2, РН2.2 - 24 бали / 14 балів.
7. Підсумкова контрольна робота: екзамен – 40 балів / 24 бали.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання у формі екзамену:

- максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом – 40 балів по 100-бальній шкалі;

- форма проведення і види завдань – письмові завдання у вигляді тестів різного рівня складності або питання для аналітичних висновків та узагальнень;

- мінімальний пороговий рівень оцінки, за якої екзамен вважається складеним - для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за екзамен не може бути меншою 24 бали (рекомендований мінімум)

Студент не допускається до екзамену, якщо під час семестру набрав менше ніж 36 балів (рекомендований мінімум).

7.2 Організація оцінювання: Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); бали, отримані за виконання рефератів; бали, отримані під час модульного контролю (за виконання тестових завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (екзамену), а саме: за виконання завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1 - 4, а у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 5 - 11.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (екзамен).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (екзамен) – максимум 40 балів).

<u>Змістовий модуль 1.</u> Первісне суспільство на території України. Рання Київська держава	<u>Змістовий модуль 2.</u> Київська Русь. Галицько-Волинське князівство XIII – середини XIV ст.	<u>Екзамен</u>
30 балів (максимум)	30 бал (максимум)	40 балів

Семінарські заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Семінарські заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	
24 (максимум)	2 (максимум)	4 (максимум)	24 (максимум)	2 (максимум)	4 (максимум)	

СЕМЕСТРОВА РОБОТА ТА МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

На семінарських заняттях оцінці можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на семінарських і практичних заняттях; активність при обговоренні питань, що винесені на семінарські (практичні) заняття; експрес-тестування тощо.

На семінарських заняттях оцінювання здійснюється за **4-бальною шкалою** і переводиться в підсумкові бали.

Критеріями оцінки усних відповідей на семінарському занятті є:

- повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мови та переконаність;
- використання основної та додаткової літератури (монографій, навчальних посібників, збірників документів, журналів, інших періодичних видань тощо);
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки

Оцінювання за формами контролю:

	ЗМ1 - ЗМ2	
	<i>Min. – балів</i>	<i>Max. – бали</i>
Усна відповідь на семінарському занятті	0,5	1
Участь у дискусії,	0,5	1
Доповнення, запитання на семінарському занятті	0,5	1
Узагальнення, підведення підсумку семінарського заняття	0,5	1

По завершенні вивчення кожного змістового модуля студент складає модульний контроль (МК). Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. МК проводиться на останньому семінарському занятті з даного змістового модуля у письмовій формі (ЗМ1 – у вигляді тестування, ЗМ2 – у вигляді письмової роботи). Максимальна кількість балів, яку можна набрати за МК – 4 бали.

Студент, який не відпрацював семінарські заняття, не допускається до складання МК, і даний модуль не зараховується.

Студент, який з поважної причини пропустив МК, зобов'язаний надати відповідний документ і викладач за погодженням з деканатом призначає нову дату проведення МК.

Критерії оцінювання модульного контролю у тестовій формі (оцінюється в діапазоні від 1 до 4 балів):

8 запитань

- а) вірна відповідь на одне запитання – 0,5 бала;
- б) невірна відповідь – 0 балів.

Критерії оцінювання модульного контролю у вигляді письмової роботи (оцінюється в діапазоні від 1 до 4 балів).

На МК виносяться **2** теоретичні запитання з даного ЗМ.

- а) розкриття аналітичного питання 2 бали
- б) відповідь на описове питання 2 бали

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок

оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 р.

У випадку проведення занять у дистанційній формі навчання між викладачем, деканатом і студентами узгоджується дозволена Університетом платформа для проведення лекцій і семінарів через електронну адресу mohulnyi@knu.ua

САМОСТІЙНА РОБОТА

Критерії оцінювання реферату або есе (від 0 до 2 балів):

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція – 2 балів;
- тема розкрита неповно – 1 бали;
- реферат суто компілятивного рівня – 0 балів;

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ

Робота на екзамен містить три завдання, одне оцінюється в 10 балів і два підвищеної складності – 15 балів. Критеріями оцінювання відповіді є:

Відповідь повна, подане власне бачення проблеми	15-13
Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, проте наявні окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу	10-12
Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання	8-9
Відповідь демонструє знання фактичного матеріалу, але допущені окремі помилки	6-7
Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми	4-5
Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу	2-3
Відповідь має значні помилки, або відсутня	0-1

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		лекції	семінари	С/Р
<i>Змістовий модуль 1.</i> Первісне суспільство на території України. Рання Київська держава				
1	Вступ. Предмет і завдання курсу давньої історії України	1		
2	Тема 1. Антропogенез та першопочатки людського життя на території України (епоха каменю-міді та бронзи)	3	2	8
3	Тема 2. Населення території України за доби раннього заліза	4	4	8
4	Тема 3. Давні слов'яни та їхні сусіди	4	2	8
5	Тема 4. Рання Київська держава	3	4	8
	Модульна контрольна робота 1	1		
<i>Змістовий модуль 2.</i> Київська Русь. Галицько-Волинське князівство XIII – середини XIV ст.				
6	Тема 5. Київська Русь у період політичної єдності та розквіту (кінець X – початок XII ст.)	4	4	8
7	Тема 6. Феодальна роздробленість Русі.	4	4	8
8	Тема 7. Соціально-економічний розвиток Русі X – XIII ст.	2	2	6
9	Тема 8. Суспільно-політичне життя Київської Русі. Міжнародні відносини	2	2	8
10	Тема 9. Галицько-Волинське князівство XIII – середини XIV ст.	4	2	8
11	Тема 10. Українські землі за монгольської доби (40-і рр. XIII – перша половина XIV ст.)	3	2	6
12	Тема 11. Культура Київської Русі	2	2	6
	Модульна контрольна робота 2	1		
	ВСЬОГО	38	30	82

Загальний обсяг **150** год., в тому числі:

Лекцій – **38** год.

Семінари – **30** год.

Самостійна робота – **82** год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Археологія України: курс лекцій. / за ред. Л. Залізняка. – К., 2005. – 504 с.
2. Вовк Ю. Давня історія України: Ілюстрована історія України в художньо-історичних образах. Хрестоматія. – Тернопіль, 2008. – 152 с.
3. Давня історія України / Керівн. авт. кол. П.П. Толочко. В 2-х т. – К., 1994. – 238 с., 224 с.
4. Давні слов'яни. Археологія та історія: навч. посіб. / Н.С. Абашина, Д.Н. Козак, Є.В. Синиця, Р.В. Терпиловський. – К., 2012.
5. Давня історія України: у 3 т. / за ред. Толочко П.П. – Т. 1: Первісне суспільство. – К., 1997; Т. 2: Скіфо-антична доба. – К., 1998; Т. 3: Слов'яно-руська доба. – К., 2000.
6. Етнічна історія давньої України / Д.Н. Козак, О.П. Моця, В.Ю. Мурзін та ін. Кер. автор. колективу П.П. Толочко. – К., 2000.
7. Етнічна та етнокультурна історія України: у 3 т. – К., 2005. – Т. 1, кн. 2.
8. Залізник Л. Стародавня історія України. – К., 2012. – 542 с.
9. Котляр М.Ф. Історія давньоруської державності. – К., 2002. – 234 с.
10. Крижицький С.Д., Зубар В.М., Русяєва А.С. Античні держави Північного Причорномор'я. – К., 1998.

Додаткові:

1. Баран В.Д., Баран Я.В. У пошуках джерел українського народу. Вибрані наукові праці. – К., 2011. – 800 с.
2. Брайчевський М.Ю. Походження Русі. – К., 2021. – 224 с.
3. Брайчевський Михайло. Вибране: у 2 т. – Т. 1: Суспільно-політичні рухи в Київській Русі. Історична думка в Київській Русі. – К., 2009.
4. Бунятян К.П. Давнє населення України. – К., 1999.
5. Відейко М. Історія цивілізації. Україна. Від кіммерійців до Русі (X ст. до н.е. – IX ст.). – Т.1. – Харків, 2021. – 586 с.
6. Відейко М.Ю. Трипільська цивілізація. – К., 2001.
7. Войтович Л. Князівські династії Східної Європи (кінець IX – початок XVI ст.): Склад, суспільна і політична роль. – Львів, 2000.
8. Геродот. Історія в дев'яти книгах. Переклад та коментарі А.О. Білецького. – К., 1993.
9. Грушевський М.С. Нариси історії Київської Русі від смерті Ярослава до кінця XV сторіччя. – К., 1991. – 560 с.
10. Грушевський М.С. Історія України-Руси: в 11 т., 12 кн. – К., 1991. – Т. 1; Т. 2. – К., 1992; Т. 3. – К., 1993.
11. Єльніков М. Золотоординські часи на українських землях. – К., 2008.
12. Залізник А. Стародавня історія України. — К., 2012. — 542 с.
13. Ісаєвич Я.Д. Галицько-Волинська держава. – Львів, 1999.
14. Літопис Руський. За Іпатським списком переклав Леонід Махновець. – К., 1989.
15. Петров В. Походження українського народу. – К., 2021. – 100 с.
16. Правда Руська / пер. В. Яременка // Тисяча років української суспільно-політичної думки: у 9 т. – К., 2001. – Т. I.
17. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності. – Харків, 2018. – 496 с.
18. Січинський В. Чужинці про Україну. – К.: Центр учбової літератури, 2021. – 254 с.
19. Толочко П.П. Київська Русь. – К., 1996.
20. Черненко О. Історія цивілізації. Україна. Від Русі до Галицького князівства (900 – 1256). – Т.2. – Харків, 2021. – 592 с.